

บทที่ 2 ตรวจเอกสาร

2.1 ทฤษฎี หรือสมมติฐาน

2.1.1 ความเป็นมาของชุมชนคาร์บอนต่ำประเทศไทย

การพัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนคาร์บอนต่ำถูกกำหนดขึ้นในการประชุมรัฐภาคีกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สมัยที่ 21 หรือ COP21 ว่าด้วยเรื่องกรอบความร่วมมือในการลดก๊าซเรือนกระจก และการปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งประเทศไทยได้นำเสนอว่าจะลดก๊าซเรือนกระจก ร้อยละ 20 จากกรณีปกติในปี ค.ศ. 2030 ด้วยเหตุนี้จึงมีแนวคิดและนโยบายในการสร้างชุมชนคาร์บอนต่ำเกิดขึ้นในประเทศ อาทิเช่น

(1) เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (The Sustainable Development Goals (SDGs) เป็นกรอบทิศทางการพัฒนาของโลกภายหลังปี พ.ศ. 2558 ที่องค์การสหประชาชาติกำหนดขึ้น เพื่อให้ประเทศต่างๆนำไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จ เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในช่วงระยะเวลา 15 ปี (พ.ศ.2558-2573) ประกอบด้วย 17 เป้าหมาย ซึ่งเป้าหมายที่ 13 ได้มีการกำหนดให้มีการดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ได้ลงนามร่วมกับภาคีสมาชิกในการรับรองฉันทามติเป้าหมายการพัฒนา และนำไปเชื่อมโยงกับการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12

(2) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เป็นแผนการพัฒนาประเทศที่กำหนดกรอบและแนวทางการพัฒนาเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ของประเทศไทยที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ ในช่วงระยะเวลา 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ซึ่งกำหนดกรอบการพัฒนาในด้านที่ 5 คือ ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยมีการกำหนดการพัฒนาและการใช้พลังงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศและเมืองที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การร่วมลดปัญหาโลกร้อนและปรับตัวให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (ปรเมธี วิมลศิริ, 2559)

(3) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้กำหนดยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 4 ซึ่งมีเป้าหมายการพัฒนาที่เกี่ยวกับชุมชนคาร์บอนต่ำในเรื่องการเพิ่มศักยภาพในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยการดำเนินการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมของประชาชน และภาคส่วนต่างๆ ในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สนับสนุนการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบและความเสี่ยงของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เสริมสร้างศักยภาพบุคลากร และหน่วยงานในระดับต่างๆ ทั้งส่วนกลาง และท้องถิ่น รวมทั้งชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการรับมือกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ปล่อยคาร์บอนต่ำและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พัฒนาหลักสูตรสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ระดับปฐมวัยควบคู่กับหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงและบรรจุไว้ในระบบการศึกษาภาคบังคับ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2560)

(4) แผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2558 – 2593 เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการลดก๊าซเรือนกระจก ผลักดันการจัดทำแผนดำเนินงานอย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพในทุกภาคส่วนและทุกระดับ ส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย และส่งเสริมให้ไทยเป็นสังคมคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Society) ภายใต้บริบทการพัฒนา

ประเทศแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยกำหนดเป็น 3 ยุทธศาสตร์ คือ การปรับตัว (Adaptation) เพื่อรับมือผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Mitigation) และเพิ่มแหล่งกักเก็บก๊าซเรือนกระจก และการเสริมสร้างขีดความสามารถของประเทศเพื่อจัดการความเสี่ยงจากผลกระทบการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2558)

2.1.2 งานพัฒนาชุมชนคาร์บอนต่ำของประเทศไทย

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ให้ความหมายของสังคมสีเขียวและคาร์บอนต่ำในบริบทของไทยหรือการเติบโตสีเขียว (Green Growth) คือ การพัฒนาที่มุ่งสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยกิจกรรมภายใต้แนวทางการพัฒนาดังกล่าวมีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดของเสียและก๊าซเรือนกระจกในปริมาณที่ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจนเกิดความเสื่อมโทรมและสูญเสียสมดุลในการดำรงชีวิต ตลอดจนสนับสนุนวิถีของประชาชนในทุกสาขาการผลิต โดยให้ความสำคัญกับ 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการบริหารจัดการและยึดตามหลักธรรมาภิบาล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558)

ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดและนโยบายข้างต้นหลายหน่วยงานจึงได้สนับสนุนให้ชุมชนดำเนินกิจกรรมคาร์บอนต่ำ ตัวอย่างเช่น

(1) โครงการสร้าง 15 ต้นแบบ เมืองคาร์บอนต่ำ เมืองจักรยาน เมืองเรียนรู้สู่ภัยพิบัติ สู่มืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน ซึ่งมุ่งเน้นพัฒนาเมืองต้นแบบที่มีการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกลงอย่างมีเป้าหมายและรูปธรรม ส่งเสริมการใช้จักรยาน และมีความพร้อมในการรับมือกับภัยพิบัติและปรับตัวให้เข้าสู่ภาวะปกติได้

(2) โครงการเมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืน เป็นโครงการที่มุ่งพัฒนาเทศบาลไปสู่ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมจนบรรลุผลสำเร็จและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดี โดยกำหนดกรอบแนวคิดไว้ 4 ด้าน คือ เมืองอยู่ดีคนมีสุข สิ่งแวดล้อมยั่งยืน เทศบาลแห่งการเรียนรู้ และการบริหารจัดการที่ดี

2.1.3 งานพัฒนาชุมชนคาร์บอนต่ำของต่างประเทศ

หลายประเทศได้ศึกษาชุมชนสีเขียว (Green Community) และชุมชนคาร์บอนต่ำ (Low carbon Community) ทั้งในรูปแบบการวิจัยและการพัฒนาเมืองสู่วิถีการบริโภคที่ยั่งยืน ตัวอย่างเช่น

(1) ประเทศญี่ปุ่น (โชติชัย สุวรรณภรณ์, 2555) ได้กำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้ทุกภาคส่วนภายในประเทศทั้งภาคเอกชนและครัวเรือน ช่วยกันลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกลง ซึ่งเป็นนโยบายการลดก๊าซเรือนกระจกแบบสมัครใจตามแนวคิดสังคมคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Society) ดังนี้

(1.1) Carbon Minimization: การร่วมกันลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในระดับที่ธรรมชาติสามารถดูดซับได้ โดยการสร้างระบบสังคมที่ทุกภาคส่วนสามารถตัดสินใจและเลือกการลดปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎหมาย มาตรการ หรือกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมของภาครัฐ เป็นต้น

(1.2) Simpler life style: การส่งเสริมให้ผู้คนในสังคมเห็นคุณค่าของการปรับเปลี่ยนการบริโภคที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นไปสู่รูปแบบการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายแต่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งจะช่วยสร้างชีวิตครอบครัวที่มีความสุขและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย สร้างรายได้ และโอกาสในชีวิตที่ดีขึ้น

(1.3) Coexistence with Nature: การที่มีมนุษย์ตระหนักถึงความเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และร่วมรับผิดชอบดูแลระบบนิเวศที่ตนอาศัยอยู่ เป็นกระบวนการปรับตัวเข้าหาธรรมชาติเพื่อรองรับกับสภาพ การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ และลดการปลดปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์

(2) สหภาพยุโรป (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557) ได้กำหนด แผนที่การไปสู่เศรษฐกิจคาร์บอนต่ำภายในปี 2050 (Roadmap for moving to a low-carbon economy in 2050) เพื่อปรับเป็นสังคมคาร์บอนต่ำ และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกให้ได้ถึงร้อยละ 80 จากระดับที่ ปล่อยในปี ค.ศ. 1990 โดยประชาชนจะต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตด้วยการอยู่และทำงานในอาคารที่ใช้พลังงาน และปล่อยคาร์บอนต่ำ รวมทั้งเดินทางด้วยรถยนต์ไฟฟ้าหรือไฮบริด ทั้งนี้เทคโนโลยีที่ช่วยประหยัดพลังงานและ ลดการปล่อยคาร์บอนนั้นมีอยู่บ้างแล้วแต่จำเป็นต้องพัฒนาให้ดีขึ้นและมีมากขึ้น นอกจากนี้ประชาชนจะต้อง ช่วยกันลดการใช้ทรัพยากรต่างๆ ได้แก่ น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ วัสดุดิบ ทรัพยากรดินและน้ำ ใช้ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และต้องเพิ่มการลงทุนในการพัฒนาพลังงานหมุนเวียน

2.2 กรอบแนวคิด (Conceptual Framework)

2.2.1 ชุมชนคาร์บอนต่ำ

ชุมชนที่ร่วมมือกันลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสู่บรรยากาศให้น้อยที่สุด เนื่องจากการปล่อยก๊าซ เรือนกระจกที่มากเกินไปก่อให้เกิดภาวะโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศในระยะยาวซึ่งส่งผลกระทบต่อ ด้านลบต่อมนุษย์ในอนาคต อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องชุมชนจึงควรมีการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนเน้นให้คนในชุมชนคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติบนโลกควบคู่ไป กับการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ยังคงตอบสนองความต้องการอย่างเท่าเทียมของคนทั้ง ในยุคปัจจุบันและยุคต่อไป หลักการที่สำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การสร้างสมดุลระหว่าง 3 มิติของการ พัฒนา ได้แก่ มิติที่ 1 การพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตอย่างมี คุณภาพ กระจายรายได้ให้เอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในสังคมโดยเฉพาะคนที่มีรายได้น้อย มิติที่ 2 การพัฒนาสังคมที่ ยั่งยืนซึ่งเป็นการพัฒนาคนให้มีความรู้มีสมรรถนะและมีผลผลิตสูงส่งเสริมให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพและเป็น สังคมแห่งการเรียนรู้ และมิติที่ 3 การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่ ระบบนิเวศสามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้ มีการปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมในระดับที่ระบบนิเวศสามารถ ดูดซับและทำลายมลพิษนั้นได้ โดยให้สามารถผลิตมาทดแทนทรัพยากรประเภทที่ใช้แล้วหมดไปได้ (สำนักความ ร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ, 2549)

2.2.2 ชุมชนชนบทบนพื้นที่สูง

ชุมชนที่ตั้งอยู่บนภูเขา ห่างไกลจากตัวเมือง ประชากรเป็นชนเผ่า/ชาติพันธุ์ต่างๆ ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นเพื่อให้ชุมชนมีชีวิตและความ เป็นอยู่ที่ดี กิจกรรมการพัฒนาของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนคาร์บอนต่ำบนพื้นที่สูงจึงควร ประกอบด้วย (1) ด้านการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (2) ด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าไม้ (3) ด้านการ จัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน และ (4) ด้านความเข้มแข็งของชุมชนในการรองรับการเปลี่ยนแปลง โดยเน้นการ ลดกิจกรรมการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่เกิดจากคน ในขณะเดียวกันสนับสนุนกิจกรรมฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าไม้ เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวของชุมชน โดยกรอบการพัฒนา “ชุมชนบนพื้นที่สูงคาร์บอนต่ำและยั่งยืน” โดยนายสุทัศน์ ปลื้มปัญญา (มูลนิธิโครงการหลวง) แสดงดังภาพที่ 1

